

Werkwoordelijk gezegde, zelfstandig en bijvoegelijk naamwoord, lidwoord, telwoord en naamwoordelijk gezegde

1. Werkwoordelijk gezegde

WWGEZ: het zinsdeel dat bestaat uit pv en de andere werkwoorden in de zin.

1. Jan *leest* de krant.
2. Jan *heeft* de krant *gelezen*.
3. Jan *zou* de krant *gelezen moeten hebben*.

UITZONDERINGEN:

a) een werkwoord wordt niet tot het gezegde gerekend:

1. Henk belooft *om op tijd te komen* – Henk belooft *dat*. / Om op tijd te komen, *dat* heeft Henk niet beloofd.
Beloven – transitief werkwoord! – lijdend voorwerp

Wel wwgez: „te“

2. Piet zit te lezen. - *Piet zit dat.
3. Anneke ligt te slapen. - *Anneke ligt dat.

b) niet-werkwoorden worden opgenomen in het gezegde

- *Zich* – wanneer het deel uitmaakt van een noodzakelijk reflexief werkwoord:

1. Els *vergist zich* vaak. X Els *wast zich* vaak = Els wast haar haar...

- Bijwoorden die samen met het werkwoord één samenstelling vormen:

2. Ik *bel* je morgen *op*.

- Woorden die samen met het werkwoord een uitdrukking vormen:

3. Jan *timmert* te veel *aan de weg*.
4. Marian *kijkt* liever eerst nog even *de kat uit de boom*.
5. Hij *vestigde zijn hoop* op de laatste wedstrijd.
6. Zij *had medelijden* met haar baas.

Oefening 1.: zoek het werkwoordelijk gezegde:

1. De hond van de burens heeft een paar maal geblaft.
2. Bij binnenkomst nam Louis direct de telefoon op.
3. Ik heb me in jou behoorlijk vergist!
4. Jan heeft niet durven blijven staan kijken.
5. In de tuin troffen we een door lelies overgroeide vijver aan.
6. Het leven van Willem Kloost heeft zich voltrokken tussen 6 mei 1859 en 31 maart 1938.
7. Het eigenlijke dichtersleven van Kloos heeft een aanzienlijk kortere duur gehad.
8. Meestal wordt het aantal jaren van zijn dichterschap op veertien gesteld.
9. Bianca zou met een miljonair uit Wassenaar een prachtig huis gekocht hebben.

10. Elly hield keurig boek van alle inkomsten.
11. Vorig jaar eindigde zij op de tweede plaats met twee punten.
12. Tijdens haar optreden vorig jaar in het Vondelpark stortregende het.
13. Met die opmerking heb ik wel een flater geslagen.

2. Zelfstandig en bijvoegelijk naamwoord

Nwgez: naamwoordelijke aanvulling: zelfstandig naamwoord of bijvoegelijk naamwoord

Ad bijv. naamwoord:

- Kan zelfst. naamw. functioneren : *De lamme helpt de blinde.*
- Maar: Rode wijn en *witte.*
- Dit oude huis is mooier dan dat *nieuwe*

Bij samentrekking en/of nevenschikking spreken we steeds over een adjectief.

Attributief gebruik: De *zieke* man – adjectief deel van een zinsdeel
Een *houten* tafel – stoffelijk adjectief - onverbogen

Predicatief gebruik: De man is ziek – nw deel van het gezegde = onverbogen vorm

3. Lidwoord en telwoord

Lidwoord (artikel) : bepaald en onbepaald

Telwoord (numeraal):

	Hoofdtelwoord	Rangtelwoord
Bepaald	Één, nul...	Eerste, zevende, honderdste
Onbepaald	Enkele, sommige, vele, duizenden	Laatste, zoveelste, middelste

4. Naamwoordelijk gezegde

NW GEZ: het zinsdeel dat bestaat uit een werkwoordelijk en een naamwoordelijk deel.
Het naamwoordelijk deel zegt hier iets over het onderwerp.

Werkwoordelijk deel: altijd één van de negen koppelwerkwoorden of een vervangend koppelwerkwoord:

? Ken je de koppelwerkwoorden al uit je hoofd? ☺

1. Jenny was *ziek/monteur* – bijvoegelijk of zelfstandig naamwoord
2. De kachel is *uit* – bijwoord
3. Die wijn is *voor vanavond* – voorzetselgroep
4. Maria leek *in de zevende hemel.* ! zie uitdrukkingen bij wwgez

- a) Rudi *was in de wolken*. – *dat was hij*
 b) Het vliegtuig *was in de wolken* – *daar was het*

- Nominale vormen van het werkwoord – kunnen de functie van naamwoordelijk deel van het gezegde vervullen:
 1. Tegenwoordige en voltooid deelwoorden:
 - ze kunnen nevenschikkend met een adjectief verbonden kunnen worden en/of er kan een vergrotende en overtreffende trap gevormd worden.

De patiënt *was stervende*. (en zeer zwak)
 Het feest *was geslaagd*. /*veel geslagder*

2. Infinitieven, al dan niet voorafgegaan door *te* of *aan het*:

Dat is *lachen*.
 De jongens waren *aan het roken*.

Gezegdezin (GEZZIN). Een naamwoordelijk deel van het gezegde, dat zelf wer een zin is.

3. Dat is nu juist *wat mij zo in hem tegenstaat*.

Opmerking: verschillende werkwoorden vervullen meer dan één functie:

BLIJKEN:

Zijn onschuld zal weer *blijken* – zelfstww; wwgez.
 Hij *blijkt* onschuldig – koppelww; nwgez
 Hij *blijkt* onschuldig te zijn – hulpww; nwgez op grond van koppelwerkww *zijn*

ZIJN:

Ik *ben* in de tuin – zelfstww; wwgez

VERVANGENDE KOPPELWERKWOORDEN:

Vallen, zitten, staan, raken – *kunnen vervangen worden door zijn of worden*

Dat handschrift *valt* niet te lezen.
 Hij *raakte* geheel verlegen onder zoveel aandacht.
 Zijn haar *zat* volkomen in de war.
 Dat *staat* nog te bezien.

Oefening 2: Wat zijn de koppelwerkwoorden in de onderstaande zinnen en het naamwoordelijk gezegde?

1. Caroline is docente aan een sociale academie.
2. Dat wordt gedonder.
3. Onze nieuwe buurjongen heet Frits.
4. Joost van den Vondel is dichter.
5. Hij is op latere leeftijd katholiek geworden.
6. Carla blijkt nu al dagen onvindbaar.

7. Carla blijkt nu al dagen onvindbaar te zijn.
8. Zou Marjan ziek geweest kunnen zijn?
9. In Den Haag raakten bij de rellen van gisteren verschillende trams onklaar.
10. Is die schilder nu helemaal dol geworden?
11. Janneke is gisteren moeder geworden.
12. Die oplossing komt mij dubieus voor.

Oefening 3: Wijs in de volgende zinnen het wwgez of nwgez aan. Benoem de pv, ond en bij nwgez ook het koppelwerkwoord.

1. Binnen de poëtische vernieuwing van de jaren vijftig heeft Lodeizen een heel eigen plaats.
2. Zijn oeuvre is niet erg groot.
3. Hij heeft een onderwetse vooleifde voor verre reizen.
4. Nog tijdens zijn leven is zijn dichtbundeltje *Het innerlijk behang* verschenen.
5. Na zijn dood heeft Van Oorschoot deze bundel opnieuw uitgegeven.
6. De titel is een toespeling op de dichtbundel *Een eerlijk zeemansgraf* van Slauerhoff.
7. Men zou hem dus als dichter een gebrek aan durf kunnen verwijten.
8. De invloed van andere dichters op zijn werk is nog steeds niet goed onderzocht.